

Posudek na diplomovou práci

Název: Pikareskní rysy Galdósova Milosrdenství a Barojova Boje o život

Autor: Tereza V í t o v á

Obor: španělština - ÚRS FF UK

Vedoucí práce PhDr. Michal Fousek, PhD.

Rok podání: 2007-05-12

Aby dospěla k vlastnímu tématu práce, k „Pikareskním rysům Galdósova Milosrdenství a Barojova Boje o život“, autorka věnuje její druhý oddíl definici španělského pikareskního románu. Výklad si ztížila simplifikací obsaženou již v Úvodu, kde tvrdí, že pikareskní romány, a později i romány realistické, jsou „zobrazením bídy a úpadku španělského impéria“, popisem země, „která se dostala na pokraj krachu“. Bylo žádoucí, aby na této cestě od pikareskní literatury ke Galdósovi a k Barojovi, zvolila za východisko alespoň polyperspektivu obsaženou v dosažitelné knize F. Rico, *Historia y crítica de la literatura española*, Barcelona 1980, sv. 2, *Renacimiento* (Francisco López Estrada). Opírajíc se o příspěvky od Marcela Bataillona, Claudia Guilléna, Fernada Lázara Carretera, Francisca Rica, Francisca Márqueze Villanuevy a Alberta Blecu, mohla pro své pojednání získat za pomoci vcelku moderní bibliografie pevný rámec, který zahrnuje společenské, mravní a formální aspekty pikareskní literatury. Zároveň by se jí nabídla příležitost kriticky zhodnotit a případně rozvést studie, které k tematice pikareskního románu napsal svého času v českém prostředí prof. Oldřich Bělič. Zde bylo třeba nově zhodnotit pojetí literatury jako odrazu sociálního stavu té které společnosti, formulované, co se týče pikareskní prózy, A. A. Smirnovem (viz O. Bělič, *Lazarillo z Tormesu a pikareskní román, úvod k českému překladu Lazarilla*, Praha 1953), případně později samotným prof. Běličem (viz *Španělský pikareskní román a realismus*, Praha 1963, *Španělský pikareskní román, doslov ke knize Tři španělské pikareskní romány*, Praha 1980), kdy hrdina je představen jako společenský produkt nerozvinutého kapitalismu. Pikareskní román je tu vnímán ve funkci ilustrativního, sociálně zahroceného svědeckého sdělení. (O. Bělič: „... španělský pikareskní román je v podstatě výrazem španělského měšťanstva, zdecimovaného na samém prahu svého přerodu v moderní buržoazii“ /viz zmíněný doslov z roku 1980, s. 510/.) V tomto bodě je nutné zdůraznit, že při odkazech na zdejší literárně historické studie a výklady z 50. až 80. let musíme brát rovněž v úvahu ožehavou otázku míry konformity nebo naopak distance a uměřenosti jejich autora vůči represivní politické struktuře, uvnitř které byla literární historie a kritika formulována.

Důsledkem mechanické aplikace zmíněných tezí jsou autorčiny chybné formulace a přenosy: „... do příchodu Napoleona byly zárodky kapitalismu soustavně ničeny hospodářskou politikou habsburské monarchie“ (s. 3), neberoucí na vědomí elementární realie.

Jestliže však diplomantka chtěla podržet sociologizující náhled na roli uměleckého textu, bylo prospěšné i ten vymezit v samotných východiscích odlišným stanoviskem, například od M. Bataillona, který zdůrazňuje, že by bylo omylem věřit, že hrdinovo ponoření se do historického prostředí /do doby Karla V./ bylo autorovým cílem, zatím co pro něho nebylo ničím víc než prostředím“ (Op. cit. s. 352, *Para leer el Lazarillo*) Odtud nemnohé a nepřímé datace (otcova účast na protimaurském tažení) nacházející se v díle, koncipovaném jako osobní korespondenční sdělení adresátovi. Odkaz na Bataillona byl autorkou práce nakonec použit (s. 10), stejně tak jsou uváděny soudy dalších autorit, A. Francise a H. Siebera, avšak děje se to nesystematicky, aniž se zřetelně seřadí a vymezují odlišné profily soudů. Obecně je třeba této práci vytknout, že se nejen opírá o teze v dané tematice zproblematizované (sociální historie příslušných epoch byla mezitím zpracována na základě ekonomických statistik, takže se nemusí odkazovat na estetický dokument, viz práce A. Domíngueze Ortize) ale také o sekundární literaturu (bohužel ji v bibliografii nevydělila z literatury primární),

kteřá v době zdejší ideologické izolace suplovala deficit stratifikovanějších studií. Jde o překlad Dějin španělské literatury od J. Chabáse (1960) nebo o Dějiny španělské literatury, Bělič-Forbelský (1984). Ale i o úspěšnou, ale jen základně informativní příručku od J. Garcíi Lópeze.

Sociálně ilustrativní přístup k literárnímu dílu diplomantka podržela při hledání pikareskních prvků u Galdóse a Barojy, představitelů realistické prózy devatenáctého a počátku dvacátého století. Viz formulaci na s.22: „Román Boj o život (La lucha por la vida) jednoho z představitelů této skupiny, Pía Barojy, nám poslouží k analýze tohoto údobí.“

Diplomantka ponechává stranou své pozornosti nejvlastnější látku, z níž jsou jak španělské pikareskní, tak pozdější realistické romány stavěny, a to jazyk v jeho estetické modelaci. Usiluje pouze o posouzení „realističnosti“ odhalovaných pikareskních rysů, tedy románových motivů, což přesahuje její identifikační možnosti.

Zkoumá-li však diplomantka přece jen vlivy pikareskní prózy na realisty 19. a dalšího století, mohla zmínit například výslovnou aktualizaci žánru u Cely (Nuevas andanzas y desventuras de Lazarillo de Tormes, 1944), kde žánrová záměrnost a estetický účel jsou za určité vnější společenské situace cílevědomé. Ani u Galdóse ani u Barojy tento postup, zapojit se do pikareskní tradice, nestojí v prvním plánu, a totožnosti jsou tematicky dosti nahodilé. Konec konců typus píkara (Lazarilla, Buscóna, Guzmána de Alfarache, Estebanilla aj.) je vytvořený na principu –zvláště u Lazarilla- vitalistického individualisty, marginalizovaného „nietzscheance“, kdežto typus španělského anarchisty u Barojy už přihlédá k dobovým doktrínám kolektivismu a hrdina je vytvořený jako antiteze k vzoru egoistického individualismu.

Předložená práce má mnoho povážlivých nedostatků, počínaje ortografií a konče povrchními formulacemi Závěru („Pokud chtěl Benito Pérez Galdós poukázat na bídný stav tehdejší španělské společnosti, byl Pío Baroja jeho pokračovatelem“ a obdobně (s.65). Její obhajoba je přijatelná pouze s ohledem na okolnost, že znovu nastoluje témata, která byla společenským vývojem a zaujetím po roce 1989 poněkud odsunuta (problematiku tradiční realistické prózy), a že tím zároveň připomíná nutnost jejich aktuálnějšího pojednání, opírajícího se o úroveň současného bádání. V této souvislosti lze jen velmi litovat, že diplomantka nevyužila vzácné společenské otevřenosti a přístupu k původním španělským zdrojům a nepojednala svá stanoviska, byť diskutovatelná, systematictěji a do větší hloubky. Takto její práce zůstala povrchní tematickou připomínkou.

U obhajoby nechť diplomantka zřetelněji formuluje identitu a diferenci umělecko-jazykových prostředků (ne pouze sociálně kritických motivů) použitých v pikareskním románu a v románu galdósovského a barojovského charakteru (například otázku nadsázky a ironie v Lazarillovi, pozitivistické dekrípce u Galdóse a expresivity u Barojy).

Praha 17. V. 2007

Doc.dr. Josef Forbelský

